

Vincent Scheltiens

Den nya francofascistiska offensiven om det spanska inbördeskrigets historia. Exemplet Pío Moa.

I Spanien pågår en omfattande kamp om hur historien om inbördeskriget 1936-39, och i förlängningen hur den efterföljande diktaturen under Francisco Franco 1939-75 ska förstås och framförallt offentligen berättas. En av de mest framträdande figurerna i striden om sinnen är journalisten och historikern Pío Moa Rodríguez. I hans skrifter om inbördeskriget är temat alltid ett och detsamma. Dagens historieskrivning ger en ”förvrängd bild”, eftersom 1936 års rebell med orätt alltid ställs i dålig dager. Vår nu gällande historia är ett offer för vänsterns myter och måste rättas till, skoningslöst. Motståndarna till Moa kallar honom nyfrancofascist. Fast Pío Moa är ingen ensam ropande röst i öknen. Den nya francofascistiska offensiven leds av det ärkekonservativa högerpartiet Partido Popular och av massmedia som det kontrollerar. Försöken att anpassa historien till en politisk uppfattning har varit mycket framgångsrik. Och som om inte detta vore nog, måste de som försvarar en vetenskaplig historieskrivning, dessutom strida mot den republikanska historieversionen i sin stalinistiska tappning, som fortfarande håller stand.

Sagesättet att den senast frälsta är den värsta gäller även Moa. Mannen, som idag är kolumnist för dagstidningen *La Razón* (Madrid) och på webbplatsen *Libertad Digital* och firad kändis i det konservativa lägret, har inte alltid befunnit sig där. I början av 1970-talet anslöt han sig till det traditionella kommunistpartiet Partido Comunista de España (PCE), som under Francos diktatur måste verka underjordiskt. Men efter Francos död 1975, under övergången till parlamentarisk demokrati var han inte längre med i PCE, utan deltog i organiserandet av Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre (GRAPO), den väpnade terrorgrenen av det maoistiska Partido Comunista de España Reconstituido (PCE-r), f.d. Organización de Marxistas Leninistas Españoles (OMLE) som 1968 brutit sig ur PCE.¹ Efter att han lämnat maoismen satsade Moa på kulturarbete. Han blev bibliotekarie vid det prestigefyllda *Ateneo de Madrid* och även redaktör för dess historietidskrift *Ayer* liksom kulturtidskriften *Tanteos*. Fr.o.m. 1990-talets senare del, då Partido Popular under José-Maria Aznar hade kommit till regeringsmakten, startade högern en omfattande verksamhet för att erövra den kulturella hegemonin i samhället. Det var nu som Pío Moa bröt igenom som publicist och historiker om inbördeskriget. Hans trilogi, vars första del *Los orígenes de la Guerra Civil Española* från 1999 handlade om orsakerna till inbördeskriget och följdes av del två *Los personajes de la República vistos por ellos mismos* från 2000 som handlade om de republikanska personligheterna och om deras tillkortakommanden, och den tredje boken som utkom 2001 *El derrumbe de la II República y la guerra* om den andra republikens sammanbrott och inbördeskrigets början, har sålt väl. Men hans tills nu största framgång och hans magnum opus har varit den 2003 publicerade *Los mitos de la Guerra Civil*. Det är i denna som han breder ut sitt tema den falska historien, om inbördeskrigets myter. Bokens försäljning har varit makalös; Den har getts ut i mer än trettio nyutgåvor och med försäljningar på över hundratusen exemplar per år.²

¹ För information om det maoistiska Partido Comunista de España Reconstituido och GRAPO se < [en.wikipedia.org/wiki/Communist_Party_of_Spain_\(Reconstituted\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Communist_Party_of_Spain_(Reconstituted)) > och A Brief History Of The Armed Struggle Of GRAPO In Spain, < www.hartford-hwp.com/archives/62/165.html >

² Pío Moa *Los orígenes de la Guerra Civil Española*. Madrid: Ediciones Encuentro, 1999. -447 sid. – *Los personajes de la República vistos por ellos mismos*. Madrid: Ediciones Encuentro, 2000. -445 sid. – *El derrumbe de la II República y la guerra*. Madrid: Ediciones Encuentro, 2001. -735 sid. – *Los mitos de la Guerra Civil*. Madrid: La Esfera de los Libros, 2003. -605 sid.

Balansräkningen efter Franco är ett entydigt plus

Utgångspunkten för Moa är att republikanerna inte alls var så demokratiska och grundlagstrogna som de påstår. Upproret som påbörjades den 17 juli 1936 i spanska Marocko och dagen efter i egentliga Spanien var en logisk och ofrånkomlig reaktion på det kaotiska och blodiga tillståndet som ”bolsjeviseringen” av Spanien inneburit efter oktoberupproret i Asturien 1934. Den andra republiken som utropades 1931 kunde aldrig åstadkomma något stabilitet. Tvärtom gav den fritt spelrum åt vänsterkrafter som medvetet förberedde och organiserade sig för en revolution.

Med vänsterkrafter menar Moa inte endast den största fackliga landsorganisationen, det anarkosyndikalistiska Confederación Nacional del Trabajo (CNT) och dess mer eller mindre hemliga politiska grundorganisation Federación Anarquista Ibérica (FAI) eller det genom sin 'den tredje periodens' sektaristiska politik pyttelilla Partido Comunista de España (PCE) eller det då nyupprättade och i främst Katalonien men i hela Levanten utbredda antistalinistiska revolutionärt marxistiska Partido Obrero de Unificación Marxista (POUM), utan framförallt den andra stora fackliga landsorganisationen Unión General de Trabajadores (UGT) och med den förbundna socialdemokratiska Partido Socialista Obrero Español (PSOE) under ledning av Francisco Largo Caballero. Han förde, skriver Moa, ”Spanien närmare revolutionen än någon annan likasinnad ledare i vilket som helst annat europeiskt land”. Att detta skulle kräva ett blodigt inbördeskrig sågs med välvilja av majoriteten inom vänstern, för man eftersträvade ju ett samhällsprojekt som i sin frigörelse leder till totalitarism, hävdar Moa.³

Att republiken slogs för demokrati, säger Moa, är en erbarmlig lögn. Den republikanska sidan strävade efter att realisera en farlig utopi. En republikansk seger hade resulterat i en än större olycka än vad francofascismen innebar. Eller sagt med Moas ord ”Francos seger räddade Spanien från revolutionens trauma”.⁴ Följaktligen var upproret i juli 1936 legitimt, till skillnad från republiken. Men Moa hävdar än mer. Han drar en lans för diktaturen som följde. Genom att Franco under världskriget höll sig till en strikt neutralitet besparades Spanien världskrigets fasor. Och han moderniserade samhället och lade grunden för den stabila demokrati vi har idag. ”Med alla sina negativa sidor och trots den nedvärderande bild som under de gångna åren har kultiverats av hans fiender syns det mig att sluträkningen är mycket positiv och att det mesta av den kritik som lagts honom till last och som idag löper runt som oomkullrunkeliga sanningar är utan grund”.⁵ Den som ivrar för en diktatur – istället för ett samhälle ”...vari vars och ens fria utveckling är villkoret för allas fria utveckling” (Karl Marx) – kunde inte ha sagt det bättre.

'Republikanska myter' ... såsom bombardet av Guernica.

De francofascistiska våldsdåden var när allt kommer omkring inte nåt att tala om menar Moa. Titta exempelvis närmare på den av Pablo Picasso förevigade bombardemanget av den baskiska staden Guernica den 26 april 1937. Det är en propagandamyt som blåsts upp bortom alla proportioner hävdar Moa. Antalet döda var i verkligheten betydligt lägre än de ca 7 000 som genomgående sägs av republikanerna. Dessutom handlade det ingalunda om ett bombardemang av en obebäddad befolkning. Det fanns i verkligheten 3 bataljoner gudariar (det var regeringstrupper från det självstyrande Baskien, som hade valt att ställa sig på republikens

³ Pío Moa. *Los mitos de la Guerra Civil*. Madrid: La Esfera de los Libros, 2003. sid. 78.

⁴ Pío Moa. *Los mitos ...* sid. 534.

⁵ Pío Moa. *Los mitos ...* sid. 535.

sida), vilka var inkvarterade i staden och som sålunda hade "ett enormt stort militärt värde".⁶ Om civila dödades var det för att dessa olyckliga hade valt att blanda sig med de republikanska trupperna längs vägarna och blev sålunda beskjutna av flygplanens maskingevärseld. Att de civila befann sig där de gjorde är en "oförsiktighet" som får läggas på de lokala baskiska myndigheternas konto. Dessutom var det tyska piloter från Condorlegionen som anföll och ingalunda några spanjorer.

Men än mer, menar Moa, Franco ville egentligen inte göra något. Det som hände skedde i all hast. Än mera förvisso, understryker han, hade den tyska Condorlegionens och de italienska Aviazione Legionarias högsta chef marskalk Hugo Sperrle kungjort att bombardemang av städer endast kunde ske efter att han uttryckligen hade gett sitt tillstånd. Så vad skedde då, enligt Moa? "Nyckeln till hela saken" är att överstelöjtnant Wolfram von Richthofen handlade helt på eget bevåg.⁷ Det är därför som Sperrle den 10 maj, efter bombardemanget, återupprepade sitt beslut och tillade att generalissimus eller chefen för luftmakten Alfredo Kindelán var de enda som hade fullmakt att besluta om bombningar av öppna städer eller av militärindustrier. Och som kronan på verket säger Moa att "det förtjänar att tilläggas att bombardemang av civilbefolkningen var något som folkfrontsregeringen gjorde ofta".⁸ Fast mera att säga i den saken har inte Moa.

I boken *Los mitos de la Guerra Civil* behandlar Moa ytterligare sexton andra 'myter' på ett likartat sätt. Det är om den republikanska sidans belägring av Toledos Alcázar, massavrättningen av republikaner i Badajoz, republikens översändning av den spanska guldreserven till Moskva, slaget om Madrid, de Internationella brigaderna, räddningen av konstverken i det berömda Pradomuseet, för att avsluta med 'gatan' Franco.⁹

Från den spanska öppenheten 'apertura' till att vara 'kränkta'

Pío Moa är som sagt ingen ensamvarg. Han är dock den mest aggressiva bland de publicister och historiker av idag, som kan beskrivas som den spanska varianten av de nykonservativa i USA. Det är de som i sina kolumner angriper de hundratusenden som demonstrerade mot kriget i Irak för att vara "Saddamvänliga". Det är figurer som är mot homosexuella och deras rätt att gifta sig eller att adoptera barn, mot feminismen för att "den spränger sönder familjen", mot preventivmedel finns tillgängligt hos skolsköterskan, och mot folkrörelsen Nunca Máis i Galicien, som uppkom som en reaktion på tankfartyget M/S Pretiges skeppsbrott 2002 med den förödande oljenedsmutsningen av kusten (något som enligt Moa bara handlar om ett gäng "simpла tjuvar och rövare som endast vill åsamka Galicien skada").¹⁰

Dessa nykonservativa historiker skiljer sig pga sin stridslust och sin slagkraft från den äldre generationen konservativa historiker som ingick i det francofascistiska etablissemanget. Kännetecknande för dem var att när diktaturen stod på sitt yttersta tog de avstånd från det förgångna och omskrev, under övergången till den parlamentariska demokratin, sin tidigare verksamhet som ett "tystlåtet liberalt motstånd". I denna kategori återfinns den nu avlidna Laín Entralgo och den ännu aktiva Ricardo de la Cierva. De ställde sig i slutet på 1960- och

⁶ Pío Moa. *Los mitos ...* sid. 381.

⁷ Pío Moa. *Los mitos ...* sid. 388.

⁸ Pío Moa. *Los mitos ...* sid. 392-393.

⁹ Här ska endast massavrättningen i Badajoz kommenteras. Idag är forskarna överens om att det bör ha rört sig om 2 000 - 4 000 människor som avrättades. Se Battle/Massacre of Badajoz (1936)

<en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Badajoz> och <en.wikipedia.org/wiki/Massacre_of_Badajoz> för där angivna forskningsresultat. Pío Moa hävdar att allt är en myt.

¹⁰ För en översikt av Pío Moas kolumner se <www.libertaddigital.com>

början på 1970-talet bakom den s.k. öppenheten - apertura - och pläderade för demokratisk öppenhet, begränsade och välkontrollerade politiska reformer och för en allians med oppositionens försiktigaste del. De hade en mycket klar målsättning; att Spanien efter Franco måste bli en modern kapitalistisk stat. Men de var även klara över att det inte fick ske med massrörelser, strejker eller någon social agitation för att inte nämna en social revolution. Den spanska staten måste bli ett konstitutionellt kungadöme vars främsta uppgift skulle vara att hålla de olika nationaliteterna under sin krona. Således bort med skräckscenariot om en republik och därmed faran om krav på nationella rättigheter. Dessa historiker visste måhända utifrån sin allmänna kunskap, bättre än många andra i etablissemanget, att det inte längre var så klokt att identifiera sig med diktaturen.

Har då den nya tiden gjort det svårt för dessa tidigare betrodda? Ja, enligt den nordamerikanska historikern Stanley G. Payne finns det från och med åren 1976/78 inte längre något utrymme för analyser och nyktra diskussioner. Payne, som med sina verk som *Fascism in Spain 1923-1977* och *The Franco Regime 1936-1975*, är en auktoritet på spansk historia, har blivit en ivrig försvarare av Pío Moa.¹¹ Han hävdar att Moa har blivit ett offer för kravet på 'politisk korrekthet'. Och han menar, såsom många andra, att denna politiska korrekthet sammanfaller med det ständiga kravet på upprättelse för dem som sett sig kränkta av francofasismen, medan det inte getts någon uppmärksamhet alls åt alla offren till höger. Fast Payne tvingas dock medge att det förra är begripligt eftersom Spanien ”erfor en lång tid av diktatur”.¹²

Mäktiga maktintressen och deras massmedia

Julián Casanova, professor i nutidshistoria vid universitetet i Zaragoza, är på intet sätt imponerad av Pío Moas verk och de nykonservativas utsagor och kallar dem för ”rena lögnen”, i vedergällningens propagandatjänst. Vad som Stanley G. Payne kallar för en svår tid för historisk forskning beskriver Casanova som en fruktbar tid. Under två årtionden mellan 1975 och 1995 kunde ”en bred grupp historiker beakta nya källor, damma av och utvidga var kunskap och klargöra en lång tid av spansk historia”. Vi har dock ett handikapp säger han och det är att spridningen av våra resultat till största delen begränsar sig till akademiska kretsar, vetenskapliga kongresser, specialiserade böcker och tidskrifter med en liten upplaga. ”Våra hypoteser och slutsatser når ingen bredare publik och kan endast sällan väcka massmedias intresse”.¹³

Den konservativa motoffensiv som kom igång i mitten på 1990-talet, har däremot ett aktivt stöd från ett antal betydelsefulla massmedier. Det gäller till exempel dagstidningen *El Mundo* (Madrid), vars grundare Pedro J. Ramírez tidigare ställde upp för att hjälpa sin personliga vän José-María Aznar, partiordföranden för Partido Popular, att vinna riksdagsvalet i mars 1996, som satte punkt för ett trettonårigt socialdemokratiskt regeringsinnehav. *El Mundo* var en av de tidningar som gav Pío Moa plats at artiklar och interjuver och gjorde honom till den stjärnhistoriker han är idag. Tidningen organiserade också ett diskussionsforum utifrån och om boken *Los mitos de la Guerra Civil* på sin webbplats. Men den såg ut att torka in eftersom historiker och många intellektuella var ointresserade av att befatta sig med Moas verk. Det förändrades efter att den offentliga spanska tv:n TVE, som hölls i ett järngrepp av högerregeringen, uppmärksammade och legitimerade boken. Då fick de tidigare motståndarna krypa till korset. Summa summarum; det existerar en kontrovers men nyfrancofascisterna har

¹¹ Stanley G. Payne. *Fascism in Spain 1923-1977*. Madison/Wis.: University of Wisconsin Press, 1999. -601 sid. och hans *The Franco Regime 1936-1975*. Madison/Wis.: University of Wisconsin Press, 1987. -677 sid.

¹² Stanley G. Payne. ”Mitos y tópicos de la Guerra Civil” i: *Revista de Libros* (Madrid), nr 79-80, juli/augusti 2003.

¹³ Julian Casanova. ”Mentiras convincentes” i: *El País* (Madrid), 14.06. 2005.

övertaget. 2008 startades ett nytt bokförlag La Esfera de los Libros som förstärkt det nykonservativa övertaget. Både bokförlaget som tidningen ingår i Unedisa Group. Majoritetsägare är det italienska RCS-Media Group som bl.a. ger ut *Corriere della Sera*, en av Italiens största dagstidningar.

Pío Moa är idag inte den enda påfågeln i La Esfera de los Libros stall. Han har fått sällskap av sin förebild César Vidal. Vidal hade ursprungligen en licenciatur i juridik och blev senare doktor i historia, filosofi, teologi. Något han inte sticker under stol med. Han har publicerat över 60 böcker. Han översätter från sexton språk och talar sju av dem flytande. För närvarande föreläser denna de spanska nykonservativas guru vid det djupt religiösa Logos University i USA. Vidal är även en som krossar tabun och bedriver ett krig mot den ”politiska korrektheten ...”.

Den nya francofascismen visavi stalinismen.

De nykonservativa såsom César Vidal och Stanley G. Payne säger att ”dagens spanska historieskrivning utmärks av frånvaron av någon som helst kritisk undersökning av vänstern” (Payne). Även om påståendet är överdrivet, och andra mer eminenta historiker än Javier Tusell och Pío Moa & Co har sysselsatt sig med detta, är sakfrågan tvivelsutan en 'svag punkt' eftersom det finns behov av forskning.¹⁴ De nykonservativa historikerna har helt klart propagandistiska syften. Men faktum är att de emot sig har en lika entydig propagandistisk målsättning från prorepublikaner, som även tillåter sig bortse från ett flertal fakta och förstorar andra. Den som läser böckerna av Vidal och Moa upptäcker snabbt att de använder sig av detta. Med andra ord nyfrancofascisterna inriktar sig på och kämpar mot synen, som dominerat den republikanska sidan. Och det är den stalinistiska historieskrivningsvarianten. För Pío Moa och dem liknande honom är detta ”gefundenes Fressen”. Det är ingen slump att Julián Casanova talar om ”rena lögnare”.

Låt oss ta den andra republiken, vilket Moa gör, som utgångspunkt. Synen, att den var en ung regim som sökte att genomföra sociala och politiska reformer och plötsligt stacks i ryggen av upprorsmän, är inte försvarbar idag. Det var denna syn som på sin tid knäslattes av ett flertal kända republikaner såsom liberalen president Manuel Azaña, socialdemokraten statsminister Juan Negrín, den välkända kommunistiska politikern 'La Pasionaria' Dolores Ibarruri och av kulturpersoner såsom den ryske författaren Ilja Ehrenburg och Sovjetunionens främsta journalist Michail Koltsov ... och som övertogs av progressiva kretsar världen över.

Den andra republiken var ingen stabil social-politisk regim. Utan att detta på något sätt ska betyda ett ifrågasättande av dess legitimitet – man hade ju vunnit flertalet av rösterna i riksdagsvalet med 246 riksdagsplatser mot 156 – var det ett faktum att de två fraktionerna i Spanien dvs de konservativa och de progressiva på 1930-talet var ungefär lika stora och att det inom dem bägge pågick en entydig radikaliseringsprocess. Inom det republikanska lägret fanns det breda sociala och politiska krafter som eftersträvade en omvälvning av samhället. Den härskande klassen i Spanien fruktade detta som döden och man igångsatte hela sitt maskineri för att med en traditionell revolt – pronunciamiento – på nytt kunna återinföra kungadömet inklusive en diktatur och på så sätt knäcka den sociala viljan till förändring.

Men det reaktionära upproret 1936 lyckades endast delvis. I två tredje delar av landet vidtog befolkningen åtgärder som ledde till den motsatta utvecklingen. Det var inte minst i Katalonien, Aragonien, Nya Kastilien och norra Andalusien. Där igångsattes en kollektiviserings-

¹⁴ Javier Tusell. ”El revisionismo histórico español” i: *El País*, 08.07. 2004.

process av näringslivet. Det var arbetare och jordbrukets bönder och daglönare som äntligen kunde föra sina sociala och politiska krav framåt. De hade också organisationer för sig såsom CNT, FAI, POUM, UGT och vänsterströmningen inom PSOE. Ledaren för vänstersocialdemokraterna Francisco Largo Caballero förklarade ”Folket kämpar inte för ett Spanien, av den 16 juli som stod under det gamla kastets sociala herravälde, utan för ett Spanien som har rykt upp rötterna för det gamla kastet.”

Men det fanns á andra sidan på den republikanska sidan även de borgerliga krafterna. Dessa stöddes av PCE och Moskva utifrån målsättningen att alla sociala konfrontationer måste biläggas för att kunna uppnå en stabil borgerligt-parlamentarisk demokrati, dvs att klassmotsättningarna måste undertryckas. Målsättningen fordrade att den bäst och starkast borgerligt-parlamentariska kraften dvs PCE måste bli den starkaste fraktionen inom det republikanska lägret, för att sätta stopp för de sociala krafternas självständiga utveckling. Det lyckades. Den revolutionära processen stävjades från och med månadskiftet april-maj 1937. Statsministern Largo Caballero ersattes av Juan Negrín som underdånigt följde Moskva. POUM förklarades olagligt och dess aktiva fängslades och flera mördades inklusive ledaren Andreu Nin. Samtidigt med detta förlopp i Spanien, skedde i Sovjetunionen de stora skenrättegångarna där det tidigare bolsjevikiska gardet som gjorde revolutionen 1917 rensades ut. Även i Barcelona igångsattes en dylik skådeprocess mot det ”trotskistiska” (sic) POUM men det lyckades inte såsom i Moskva. Man uppnådde inga ”bekännelser” och ingen dömdes för förräderi.

Moa missar inte att behandla denna episod i sin bok ... men han hänvisar till antistalinistiska vänsterförfattare såsom bl.a. Wilebaldo Solano. Han som på sin tid var ansvarig för POUM:s ungdomsförbund och överlevde de stalinistiska förföljelserna. Solano har sen dess varit en av dem som förfäktat det kollektiva minnet som burits upp av arbetarrörelsens kommunistiska antistalinistiska strömning.¹⁵

Realiteten bakom de stalinistiska myterna.

För att det spanska PCE, som vid den andra republikens början befann sig i det politiska fältets yttersta marginal, skulle kunna bli den kraft den blev fordrades det ett flertal (idag klarlagda) åtgärder. De var införandet av ett system med politiska kommissarier för att klartlägga truppersnas åsikter och strömlinjeforma dem, att överföra besluten för de militära operationerna till erfarna och ofta respekterade sovjetiska rådgivare, att det moderna sovjet-tillverkade militärmaterialet endast gavs till brigader och bataljoner som ”befriats”, (och därmed undandrogs andra – anarkistiska, poumistiska – trupper och minskade deras slagkraft), att ett nätverk av hemliga agenter och spioner infördes

En av de mest pinsamma erfarenheterna av detta stalinistiska manipulerande är de vi har från de av den Kommunistiska Internationalen upprättade Internationella brigaderna. En av de senaste verken av César Vidal handlar inte helt oväntat om just dem. Vidal sammanfattar brigaderna med ”Deras militära uppträdande var föga effektivt och hundratals brigadister ställdes inför rätta för feighet, men de var plantskolor för Stalins hemliga agenter för det följande årtiondet”.¹⁶

Vi har här ett gott exempel på de ”rena lögnerna”. Det militära uppträdandet var föga effektivt? Med ett antal på mellan 30 000 till 40 000 man av vilka aldrig mer än 15 000 till 20

¹⁵ Se *Fundación Andreu Nin*, med ett utmärkt månatligt nyhetsbrev <www.fundanin.org>

¹⁶ César Vidal. *Las Brigadas Internacionales*. Madrid: Espasa Calpe, 1999.

000 samtidigt var i tjänst utgjorde de Internationella brigaderna endast 2 procent av det totala republikanska truppantalet. Till detta ska tilläggas att den övervägande majoriteten av dessa ungdomar inte hade någon nämnvärd militärutbildning (varken före sin ankomst till Spanien eller i det centrala utbildningcentret Albaceter eller på annat håll efter att de anlät till landet). Dessutom kom dessa brigadister att insättas som elittrupper dvs endera för att bryta fientliga linjer eller för att fylla luckor i de egna leden. Det är således inget att förundras över att detta kostade människoliv. Uppskattningarna varierar. De senaste beräkningarna ger en siffra på 17 procent stupade, 13 procent tillfångatagna, deserterade eller försvunna, 50 procent med läkande sår och 13 procent med invaliditet i varierande grad.¹⁷

Ställda inför fältdomstol? En del memoarer av brigadister bekräftar den anklagelsen. Men det finns andra memoarer som inte faller in i mytbilden av brigaderna. Det är exempelvis belgaren Nick Gillians *Le Mercenaire*.¹⁸ En annan är engelsmannen Laurie Lees *Moment of War*.¹⁹ Och för inte så länge sedan kom den amerikanska kommunisten och f.d. brigadisten William Herricks *Jumping the Line*, som är en skarp och avslöjande vidräkning med stalinismens historieskrivning.²⁰ Idag har också George Orwells bok *Hyllning till Katalonien*, som ju avmystifierar kriget, fått sin rättmätiga uppmärksamhet.²¹ Men så var inte fallet då. Orwell hade svart att hitta någon utgivare pga att Sovjetunionens politik inte beskrevs såsom den skulle. När bokförlaget Secker and Warburg i London till slut gav ut den 1938, sålde den idag så berömda boken endast 600 exemplar på två år.

Plantskola för Stalins hemliga undersättelsetjänst? Javisst, men också offer för de stalinistiska utrensningarna och det gällde naturligtvis inte endast dem som gjort karriär som hemlig agent. Eller för dem som efter det andra världskriget gjorde karriär i folkrepublikerna i Öst- och Mellaneuropa.

På det hela taget kommer inte César Vidal med något nytt. Vad han däremot åstadkommit är att han i masskala propagerat för inbördeskrigets francofascistiska sida. Sammantaget sagt hittar man hos Moa och Vidal mycken liten eller ens någon respekt för alla de tiotusentals unga antifascister – och det gäller framför allt den största gruppen av dem; kommunisterna – som utan personlig vinning satsade sitt liv.

Det finns än fler 'svaga punkter' i den republikanska politiken, som idag utnyttjas av ny-francofascisterna för att påvisa fiendens 'odemokratiska karaktär'. En sådan är självfallet att den spanska riksbankens stora guldreserv, som i september 1937 skeppades ut från Cartagena till Sovjetunionen för betalning av militärmaterial, inte mera har hörts av. Även de republi-

¹⁷ C. Cabrero-Fernández. *Brigadas Internacionales. Compromiso y memoria*. Universidad Complutense de Madrid. (licentiatsavhandling), 2002. sid. 81-90

¹⁸ Nick Gillian. *Le Mercenaire. Carnet de route d'un combattant rouge*. Paris: Librairie Arthème Fayard, 1938. - 252 sid. [kom ut i tre utgåvor]. Utgavs också på spanska. - *El mercenario. Diario de un combatiente rojo*.

Tanger: Editorial Tángar, 1939. -119 sid. < <http://library.fes.de/pdf-files/netzquelle/a-54923.pdf> >

¹⁹ Laurie Lee. *A moment of war*. London: Viking, 1991. -178 sid. British Liberyary skriver om boken att ”This book gives a much more accurate and moving picture of that war than Hemingway”. Den igår som den tredje delen i Lees självbiografiska trilogi. De två tidigare har översatts till svenska - *Cider med Rosie* Översättning Pelle Fritz-Crone. Helsingfors: Söderströms, 1961. -266 sid. och - *Jag gick mig ut i världen en sommarmorgon*. Översättning Vanja Lantz. Staffanstorps: Cavefors, 1970. -263 sid., och kommit ut i flera upplagor.

²⁰ William Herrick. *Jumping the Line. The Adventures and Misadventures of an American Radical*. Madison/Wis.: University of Wisconsin Press, 1998. -305 sid. Se artikel med recension av boken. Stephen Schwartz. ”The Spanish Civil War in Historical Context” i: *Critique* (Glasgow) vol 30. (nr 1/2002)

< www.critiquejournal.net/spain32.pdf >

²¹ George Orwell. *Hyllning till Katalonien*. Översättning Ingemar Johansson. Stockholm: Rabén & Sjögren, 1971. -185 sid. Notera för Sveriges del att boken kom ut mycket sent, dvs först efter 1968-rörelsens tillkomst.

kanska ledarnas karaktär är en annan 'svag punkt' för Moas angrepp. Det gäller bl.a. Juan Negrín (1892-1956) som med Sovjetunionens påtryckningar efterträdde Francisco Largo Caballero (1869-1946) som statsminister. En annan 'svag punkt' för att tydliggöra republikanernas 'odemokrati' är den verksamhet som republikens hemliga polis Servicio de Investigación Militar (SIM) bedrev. Den upprättades under Negrín på 'förslag' från Alexander Orlov som då var chef för den stalinistiska hemliga underrättelsetjänsten NKVD i Spanien. SIM kom allt eftersom att leva ett eget liv. Man hade egna fängelser, egna metoder för striden och de riktade sig främst mot dissidenter i det egna lägret.

Dessa exempel är legio. Men det viktigaste med dem är att de skedde i masskala och att de inte får lämnas åt nyfrancofascisterna för att de ostörda ska kunna anpassa historieskrivningen till sina propagandistiska målsättningar.

Spanien som uppdelat i två läger gäller än

Det finns naturligtvis andra skäl till nyfrancofascisternas framgångar i historieskrivningen än republikanernas och den stalinistiska historieversionens tillkortakommanden. Det är det enorma stöd som de fått från mäktiga massmediala intressen, fast den betydelsen är ändå relativ, sedd på längre sikt. Vad som är en verklighet i dagens Spanien är att det fortfarande finns stora grupper som under Francodiktaturen hade en privilegierad ställning och som med längtan ser tillbaka på den tiden. Det är människor som förbättrade sin sociala ställning. Det är även de som av religiösa, ideologiska och politiska skäl stödde diktaturen. Det är också de som förlorade de sina under inbördeskriget men även de som under den fria kapitalismen känner större osäkerhet än under diktaturen. Så sett är Spanien ännu delat i två delar. Och det finns hos de yngre generationerna ett intresse av att få veta vad som hände och gällde för far- och morföräldragenerationen. Det är de som vill få de sina i massgravarna begravda på vanligt sätt, de som vill få oförrätterna rättsligt åtgärdade och de som vill få alla francofascistiska minnesmärken borttagna.²² Gårdagens historia är mycket påtaglig i dagens Spanien. Historikern Julian Casanova säger ”Arvet från det spanska inbördeskrigets segrare, de absoluta härskarna under den francofascistiska diktaturen, intar fortfarande en överlägsen plats och ställning i jämförelse med de besegrade. Francofascismen har sitt mentala arv, sina gator, sina monument och sina martyrer. Republiken och de som försvarade den har endast de överlevandes minnen och en del historiker på sin sida”.²³

Till på köpet kan frågan om var arkiv från inbördeskriget ska placeras bli mål för politiska nappatag. Sålunda organiserade Partido Popular en demonstration mot att arkiv som under Francotiden stulits från Katalonien och förts till Salamanca skulle eterbördas såsom regionregeringen äskade. Kulturministern i riksregeringen Zapatero Carmen Salvo sökte att bilägga tvisten med att besluta att upprätta ett Centro Documental de la Memoria Histórica som skulle ersätta det nuvarande Archivo General de la Guerra Civil Española och som även skulle härbärgera arkivmaterial som man fått från utlandet.²⁴ Med beslut på så hög nivå och med den nymornade francofascistiska offensiven är detta tecken på att Spaniens nutidshistoria på intet sätt är historia. Det ses också i att forskningen på licentiats- och doktorsnivå på universiteten har ökat lavinartat de senaste åren. Ska vi bli kvitt de ”rena lögnerna” för gott, betyder det således att den jordmån som göder dem måste saneras. Det betyder också en strid mot alla de

²² Vincent Scheltiens. ”Det ouppklarade minnet från inbördeskriget” i: *Om spanska inbördeskriget 1936-1939*. < www.marxistarkiv.se/spanien/bokrecensioner/om_spanska_inbordeskriget.pdf >

²³ Julián Casanova. ”La historia que nos cuenta TVE” i: *El País*, 03.05. 2005.

²⁴ Se webbplatsen för Centro Documental de la Memoria Histórica <www.mea.es/archivo/MC/AGC/index.html>

myter som frodas på den republikanska sidan.²⁵

Brood & Rozen (Gent) nr 3/2005. Översättning och komplettering av noter Per-Erik Wentus.
[även artikeltexten har i och med de nytillkomna noterna förändrats något]

²⁵ För en översikt och en kritisk värdering av de huvudsakliga debatterna och de senaste forskningsresultaten om inbördeskrigets orsaker, förlopp och betydelse se Andy [Andrew] Durgan. *The Spanish Civil War*. Basingstoke: Palgrave Maxmillan, 2007. Durgan ger en 200 böcker omfattande litteraturlista med de viktigaste, främst engelskspråkiga, nutida böckerna med en kort karakteristik av varje bok. Det är a) om krigets bakgrund och orsaker (50 böcker), b) inbördeskrigets allmänna och militära förlopp (26 st.), c) inbördeskrigets internationella återverkningar (56 st.), d) den republikanska zonen (36 st.) och e) den nationalistiska zonen (28 st.).